

**Короткий опис навчальної дисципліни
«ОСНОВИ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ»**

Спеціальності	222 «Медицина», «Стоматологія», «Медична психологія»
Освітній рівень	другий (магістерський)
Термін вивчення (курс)	1, 2, 3 курси
Форма навчання	денна, заочна
Кафедра	Соціальної медицини та організації охорони здоров'я

Короткий зміст дисципліни: навчальна дисципліна «ОСНОВИ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ» є одним з компонентів виховання сучасної молодої людини на принципах поваги, гідності, успішної гендерної соціалізації, професійного самовизначення та формування власної життєвої стратегії. Значення даного курсу полягає у тому, що протягом останніх двох десятиліть поняття гендер не лише увійшло до сфери гуманітарного знання, а й стало звичною темою наукових програм та навчальних курсів. Значний інтерес до поняття гендеру є свідченням перегляду проблеми взаємовідносин статей, що відбувся останнім часом, переосмислення їх як форми соціальної організації суспільства, а не локального, малозначущого аспекту людського буття.

У розробленій програмі курсу поняття гендеру використовується на позначення складного соціокультурного процесу вироблення суспільством відмінностей чоловічих та жіночих культурних ролей, поведінки, ментальних та емоційних характеристик. Отже, гендер розглянуто як систему гендерних відмінностей, що транслюються у суспільстві через систему домінування й підпорядкування. За цих підходів гендер є не тільки новою теорією у гуманітарному знанні, а й принципово новою науковою парадигмою, якою передбачено доповнення чи перегляд існуючих звичних уявлень та цінностей.

Акумулюючи різні ідеї філософсько-гуманітарних наук, теорія гендеру трансформує їх у принципово новий підхід до аналізу культури і суспільства, що вивчаються різними науковими та навчальними дисциплінами. Це дозволяє говорити про міждисциплінарність гендерного підходу, зорієнтованого на поглиблення змісту навчальних дисциплін гуманітарного спрямування і включення гендерного компоненту шляхом відходу від андроцентричності представлених ними наукових концепцій (зосередження на досвіді чоловіків та ігнорування життєвого досвіду, цінностей та особливостей жінок і їх ролі в суспільстві) до предметної сфери окремих дисциплін гуманітарного спрямування.

Курс передбачає узагальнений та систематизований виклад провідних теоретичних розробок у галузі гендеру, сформованих у дисциплінарних межах ряду соціально-гуманітарних наукових та навчальних дисциплін. Курс

спрямований як на поглиблення знань, набутих студентами в результаті слухання базових дисциплін, так і на вивчення нових парадигм у гуманітарному знанні. Курс є принципово інноваційним у системі гуманітарної освіти: залучає до обігу малодосліджену проблематику – тему гендерних відносин у суспільстві, і вводить студентів у сферу гендерного аналізу та критичного мислення.

Орієнтовний перелік тем навчальних занять (лекцій, практичних, семінарських):

ТЕМА 1. Теоретичні засади гендерної теорії.

Загальне поняття гендеру, статі. Гендерні ролі, гендерна стратифікація, гендерна соціалізація. Походження та самовизначення гендерних стереотипів. Сутність понять фемінності та маскулінності. Андроцентризм. Соціально-конструктивістський підхід як основа вивчення гендерних студій. Патріархальні та матріархальні системи соціальних відносин в первісному суспільстві.

ТЕМА 2. Предмет, об'єкт та методологічна основа гендерних студій.

1. Гендер і ринок праці. Різниця в оплаті праці між жінками та чоловіками. Вертикальна гендерна сегрегація. Горизонтальна професійна сегрегація. Час як ресурс або закріплена за жінками робота в домашньому побуті. Гендерний розподіл праці. Типи ролей для чоловіків та жінок: продуктивна, репродуктивна, управління громадою, громадська, політична. Гендерна дискримінація чоловіків і жінок на ринку праці. Гендер на макро і мікро рівнях аналізу.

ТЕМА 3. Національні та міжнародні зобов'язання України у сфері забезпечення гендерної рівності.

Ратифікація та імплементація проєкту «Цілі Розвитку Тисячоліття», Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків». Інноваційні підходи та нові можливості у бізнесі, політиці шляхом інтеграції жінок (на прикладі Бельгії, Данії, Ірландії, Нідерландів, Франції, Швеції). Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (Генеральна асамблея ООН, 1979 р., ратифікували 189 країн). «Пекінська Декларація» та План дій, прийняті на IV Всесвітній конференції зі становища жінок (1995 р.), Декларація ООН про викорінення насильства стосовно жінок (1993 р.) Уперше офіційне визначення терміну «насильство щодо жінок». «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству» (Стамбульська конвенція, 2011 р.): проблеми та реалії її ратифікації в Україні в контексті процесів євроінтеграції.

ТЕМА 4. Феміністичні рухи як форма боротьби за рівні права і можливості жінок і чоловіків (у політиці, здобутті освіти, наукова діяльність, участь у виборчих кампаніях) гендерну рівність.

Форми та течії феміністичних рухів. Суфражизм. Праці Джона Стюарта Міля «Про підпорядкування жінки» (1861), «Про права жінок» (1866). Хвилі

фемінізму: від боротьби за базові права до боротьби за політичні права. Сімона де Бовуар «Друга стаття» (1949), Джудіт Батлер «Gender trouble». Леся Українка, Ольга Кобилянська, Софія Морачевська-Окуневська, Наталя Кобринська, Ольга Гузар, Олена Кисілевська, Олена Теліга, Ольга Басараб, Євгенія Ярошинська, Наталя Полонська-Василенко як найяскравіші представниці українського фемінізму. Шлях європейських жінок в науці: від Салернської медичної школи до сучасних академічних центрів в світі. Нобелівські номінантки та лауреатки. Видатні постаті та їхня роль у боротьбі за свої права.

ТЕМА 5. Гендерно зумовлене насильство у контексті міжнародного гуманітарного права. Форми гендерно зумовленого насильства в умовах українсько-російської війни. Механізми реагування та документування.

Форми насильства на підставі статевої ознаки. Види насильства: фізичне, словесне, сексуальне, психологічне, соціально-економічне, мобінг, кібербулінг, насильство у воєнних конфліктах та постконфліктивних ситуаціях.

У результаті вивчення дисципліни «ОСНОВИ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ» студент повинен знати:

- правильно розуміти фемінітиви, правильно і доречно їх використовувати в усному та писемному мовленні, наукових працях, побуті;
- аналізувати суть гендерної рівності як проблеми прав людини, показника і передумови сталого людино-орієнтованого розвитку суспільства;
- пояснювати історичні та соціальні підґрунтя відмінностей в становищі жінок та чоловіків у суспільстві;
- розкривати зміст визначень «гендерні норми» як певних стандартів, очікувань, яким відповідає гендерна ідентичність в межах визначених суспільством, громадою, культурою;
- аналізувати зміст гендерної соціалізації та її значення у подальшому формуванні особистості;
- принципи гендерного розподілу праці;
- зміст понять «дискримінація», форм насильства на підставі статевої ознаки, види насильства – фізичне, словесне, сексуальне, психологічне, соціоекономічне, види гендерно зумовленого насильства під час збройних конфліктів;
- уміти аналізувати міжнародну та національну нормативно-правову базу, яка регулює дотримання гендерної рівності та протидію різним формам насильства;
- розуміти у чому полягає розширення прав і можливостей

Перелік науково-педагогічних працівників, які забезпечуватимуть викладання навчальної дисципліни:

Доктор історичних наук,
професор закладу вищої освіти
кафедри соціальної медицини та ОЗО

Марія МАНДРИК-МЕЛЬНИЧУК

Завідувач кафедри соціальної медицини
та організації охорони здоров'я
к. мед. н., доцент

Ігор НАВЧУК